

نوشته: شهریار تقوی

جلوه پائی از فرهنگ اسلامی ایران

در شرف تالیف و انتشار

تمام زبانهای محلی شبه قاره هند و پاکستان در طول قرون و اعصاری که فارسی زبانان زمام حکومت را در آن سرزمین پهناور در دست داشتند دستخوش نفوذ عمیق زبان و ادبیات ایران گشتند و بویژه زبانهای بزرگ و برجسته شبه قاره مزبور چون اردو، بنگالی، سند، گجراتی، پنجابی، کشمیری و امثال اینها از ابتدا مدیون زبان و ادبیات فارسی بودند و در سیر تکاملی و پیشرفت خود بهره وافری از آن برده اند. خاصه اردو که بزرگترین زبان تکلمی و ادبی مردم آن دو مملکت بشمار است و زائیده تماس ایرانیان با بومیان سرزمین میباشد چراغهای پرنور کاخ زیبایی اش را از فانوسهای قصر مجال فارسی روشن ساخته و کسوف و خسوف دریای ذخائر آن منت پذیر درخشانی و تابانی ماه کامل ادبیات ایران بوده و در تأمین حیاتش از مسیحانفسان فارسی استفاده و استفاضه سرشاری نموده است.

بدون تردید درنی زبانهای ملی و محلی کشورهای مورد بحث سوز درون فارسی نهفته و از لب و دهان آنها نغمات شورانگیز و نفحات مستی خیز آن زبان شنیده میشود. علت آن را علاوه بر عوامل دیگر میشود در ترجمه هائی که از فارسی بدان زبانها بعمل آمده جستجو کرد. بوسیله همین تراجم مقدار هنگفتی از واژه های فارسی بآن زبانها راه یافته و مناسبات نزدیک هماهنگی در فکر و اندیشه و همگامی در مسیر مشاهدات مطالب

برای نویسندگان و گویندگان ایران و هند و پاکستان فراهم گردیده است .
جهت نشان دادن حقیقت مطالب گفته شده* بالا صورتی از برخی از
تراجم آثار فارسی بزبان‌های برجسته* هند و پاکستان به ترتیب زیر نگاهاشته
خواهد شد :

ترجمه‌های فارسی به زبان اردو منشور - منظوم

«	«	«	«	بنگله
«	«	«	«	پشتو
«	«	«	«	سانسکریت و هندی دیوناگری
«	«	«	«	سندی
«	«	«	«	کشمیری
«	«	«	«	گجراتی

در این شماره به نقل فهرستی از ترجمه‌های منشور فارسی به زبان اردو
می‌پردازیم .

ترجمه‌های فارسی به اردو

نشر

اخلاق جلالی	اثر جلال‌الدین دوانی ، ترجمه و شرح اردو بوسیله* ظہیر الحسن زیدی صورت گرفت و سه بار توسط شیخ مبارک علی تاجر کتب لاهور بچاپ رسید .
اخلاق جلالی	اثر جلال‌الدین دوانی ، مترجم اردو مولوی امانت الله شیدا ، سال ترجمه : ۱۸۰۵ م نام ترجمه : جامع الاخلاق : بوسیله مطبع نولکشور لکهنشو بچاپ رسید .
اخلاق محسنی	اثر کمال‌الدین حسین واعظ کاشفی ، مترجم اردو میرامن دهلوی ، نام ترجمه : گنج خوبی ، بوسیله*

- مطبع احمدی کلکته بسال ۱۲۶۲ھ - ۱۸۴۶ میلادی
چاپ شد .
- اخلاق محسنی
بنام محبوب الاخلاق به اردو ترجمه و بوسیله مطبع
نولکشور انتشار یافت .
- اخبار الاخيار
اثر شیخ عبدالحق محدث دهلوی ، مترجم : اقبال
الدین احمد ، در ۵۳۲ صفحه بوسیله دارالاشاعت
کراچی بچاپ رسید .
- ابوسعید ابو الخیر
رباعیات ابوسعید ابو الخیر ، مترجم اردو : سید اولاد
شادان بلگرامی ، توسط شیخ مبارک علی تاجر کتب
لاهور چاپ شد .
- اکبر نامه
اثر ابو الفضل علامی ، مترجم اردو : مولوی خلیل
علی خان اشک : نام ترجمه : واقعات اکبر ، سال
ترجمه : ۱۸۰۹ میلادی .
- اگر و گل
ترجمه بنشر اردو از فارسی ، توسط عاصی ، در سال
۱۲۶۳ھ در لکهنو .
- انشای ابو الفضل
اثر ابو الفضل علامی ، مترجم اردو : سید اولاد
حسین شادان بلگرامی در سال ۱۹۵۱ میلادی بوسیله
شیخ مبارک علی تاجر کتب لاهور چاپ شد .
- اقبال نامه جهانگیری
اثر میرزا معتمد خان ، مترجم اردو : مولوی زکریا
مایل .
- اقبال نامه جهانگیری
اثر میرزا معتمد خان ، مترجم اردو : مظهر علی
خان ولاکه در کلکته ترجمه کرده بنام جهانگیر شاهی
بچاپ رسید .
- ازالة الخفا
اثر شاه ولی الله محدث دهلوی ، بهمین اسم در دو
جلد به اردو ترجمه شده مترجم اردو : مولانا
عبدالشکور ، این ترجمه انتشار یافته است .

- امیر حمزه در ازترین داستان که در ۴۶ مجلد هزار صفحه‌ای توسط مطبع نولکشور لکهنوتو بچاپ رسید. ترجمه از داستان فارسی بنام رموز حمزه که نسبت به ترجمه اردو اش کوتاه بود. مترجمین: تصدق حسین، محمد حسین جاه و احمد حسین قمر.
- امیر حمزه شامل ۸۸ داستان بوسیله خلیل علی خان متخلص به اشک در سال ۱۸۰۱ میلادی به اردو ترجمه شد.
- امیر حمزه در واقع تجدید نظری از ترجمه اشک بود که بوسیله سید عبدالله بلگرامی در سال ۱۸۷۱ م صورت گرفت (این اطلاعات از کتاب « اردوکی نثری داستانین » تألیف دکتر گیان چند اخذ شده است)
- امیر حمزه در یک جلد، نام مترجم نامعلوم، نسخه خطی در کتابخانه رام پور نگهداری می‌شود (داستانهای نثری اردو).
- امیر حمزه در یک جلد، از نواب کلب علیخان متوفی ۱۸۸۷ م، شامل داستان بدیع الزمان و باختر، نسخه خطی در کتابخانه رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو).
- امیر حمزه ترجمه از انبا پرشاد متخلص به رسا، شاگرد میر احمد علی داستان گو، در ۶ جلد بنام نوشیروان نامه، نسخه خطی در کتابخانه رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام کوچک باختر در دو جلد بوسیله انبا پرشاد رسا به اردو ترجمه شده نسخه خطی مکتوبه ۱۸۵۳ م در کتابخانه رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو).

- امیر حمزه بنام بالاباختر بوسیله انباپرشا درسا به اردو ترجمه شده نسخه خطی آن در کتابخانه رام پور موجود نیست.
- امیر حمزه بنام چهار دانگ بوسیله انباپرشا درسا به اردو ترجمه شده نسخه خطی در کتابخانه رام پور موجود است.
- (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام داستان سلطانه فتانه بوسیله انباپرشا درسا به اردو ترجمه شده نسخه خطی در کتابخانه رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام داستان فرخ شهبسوار قلندر، بوسیله انباپرشا درسا به اردو ترجمه شده نسخه خطی در کتابخانه رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام داستان ناهیدباغبان، بوسیله انباپرشا درسا به اردو ترجمه شده نسخه خطی در کتابخانه رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام داستان هاشم تبع زن، بوسیله انباپرشا درسا به اردو ترجمه شده نسخه خطی در کتابخانه رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام طلسم طهمورث دیوبند، بوسیله میر احمد علی و انباپرشا درسا به اردو ترجمه شده نسخه خطی در کتابخانه رام پور موجود است (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام ایرج نامه، دره جلد بوسیله سید اصغر علیخان، شاگرد میر احمد علی به اردو ترجمه شده نسخه خطی در کتابخانه رام پور موجود است (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام داستان دریای نیل و نیلم جادو، بوسیله سید اصغر علیخان به اردو ترجمه شده نسخه خطی در کتابخانه رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)

- امیر حمزه بنام طلسم هفت کواکب، بوسیله^۱ اصغر علیخان به اردو ترجمه شده نسخه^۲ خطی در کتابخانه^۳ رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام شمالیه باختر، بوسیله^۱ اصغر علیخان به اردو ترجمه شده نسخه^۲ خطی در کتابخانه^۳ رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام افسانه^۱ بی مثال عرف نگارستان خیال، در ۳ جلد بوسیله^۲ حاجی علی به اردو ترجمه شده نسخه^۳ خطی در کتابخانه رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام صندلی نامه، بوسیله^۱ سید جعفر شاه واثق رام پوری به اردو ترجمه شده نسخه^۲ خطی در کتابخانه^۳ رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام بالا باختر بوسیله^۱ شیخ مهدی علیخان ذکی در سال ۱۸۶۶ م به اردو ترجمه شده نسخه^۲ خطی در کتابخانه^۳ رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام گلستان مقال در ۱۵ جلد، بوسیله^۱ حیدر میرزا تصور در سال ۸۱ - ۱۸۷۲ م ترجمه شده نسخه^۲ خطی در کتابخانه^۳ رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه به نام بالا باختر در ۳ جلد به وسیله ضامن علی جلال به اردو ترجمه شد نسخه^۲ خطی در کتابخانه رام پور موجود است (داستانهای نثری اردو)
- امیر حمزه بنام داستان زبردنگار مع چاه الماس، بوسیله^۱ میرزا مرتضی حسین به اردو ترجمه شده نسخه^۲ خطی در کتابخانه^۳ رام پور موجود است. (داستانهای نثری اردو) سال ترجمه ۱۸۹۶ میلادی.

- امیر حمزه ترجمه بد کنی، نسخه خطی شامل ۴۰۰ صفحه و حاوی داستان نوشیروان نامه در کتابخانه انجمن ترقی اردو (کراچی) موجود است.
- امیر حمزه بنام طلسم جنوبیه از انور حسین آرزو لکهنوی در قرن بیستم میلادی صورت گرفت.
- اذکار الابرار اثر محمد غوث ماندوی، ترجمه اردوی آن بنام گلزار ابرار صورت گرفت و بوسیله مطبع مفید عام آگرا بسال ۱۳۲۶ هجری چاپ شد.
- آذر شاه و سمن رخ داستان فارسی را مهرچند به هندی ترجمه کرد و آن را «نوائین هندی» نام گذاشت ولی آن به ملک محمد وگیتی افروز معروف است. سال ترجمه: ۵۱۲۰۹.
- آذر شاه و سمن رخ ترجمه به اردوی دکنی که در آخرش قصه ملک محمد نامیده شده است. نسخه خطی آن مکتوبه سال ۵۱۲۲۴ بخط نسخ در ۱۵۰ صفحه در کتابخانه انجمن ترقی اردو (کراچی) موجود است.
- آذر شاه و سمن رخ ترجمه اردو بوسیله محمد نصیر قلی قطب در سال ۵۱۲۶۴ صورت گرفت. نصیر قلی از خانواده قطب شاهان گولکنده بود.
- آرایش محفل داستان فارسی حاتم طائی بوسیله سید حیدر بخش حیدری شاهجهان آبادی بسال ۱۲۱۶ هجری مطابق ۱۸۰۱ م به اردو ترجمه شد و چندین بار در هندوستان بچاپ رسید.
- انتخاب آرایش محفل آرایش محفل ترجمه به اردوی دکنی ار خلاصه - التواریخ تألیف منشی سجن رای است. مترجم میر شیر علی افسوس. (فصل اول تواریخ ترجمه شده

- اقبال السلاطین (است) در کلکته ، لاهور و لکهنو طبع گردید .
ترجمه^{*} انتخاب از سیر المتاخرین توسط سید محمد محمود شادانی و مفتی مظهر جلیل فساروقی بوسیله^{*} شیخ مبارک علی تاجر کتب لاهور چاپ شد .
- باغ و بهار ترجمه^{*} داستان چهار درویش ، مترجم : میرامن دهلوی ، در سال ۱۸۰۳ م توسط هندوستانی پرس کلکته بطبع رسید .
- بوستان سعدی اثر سعدی شیرازی ، ترجمه و شرح باهتمام حاجی محمد شفیع ، در ۴۹۰ صفحه بسال ۱۹۲۹ م توسط مطبع مجیدی در کاپور انتشار یافت .
- بوستان سعدی اثر سعدی شیرازی (باب اول) مترجم اردو : عبدالکریم سعدی ، در سال ۱۹۵۶ م در حیدرآباد سند چاپ شد .
- بوستان سعدی ترجمه^{*} اردو بوسیله^{*} حاجی میرزا مغل متخلص به نشان لکهنوی شاگرد میرزا کاظم علی جوان در کلکته صورت گرفت . سال ترجمه : دهه^{*} اول قرن نوزدهم میلادی .
- بوستان خیال داستان مفصلی که بوسیله^{*} میر تقی خیال گجراتی در نه جلد در جواب داستان امیر حمزه نوشته شد مترجم : چھوتی آغا لکهنوی توسط مطبع نولکشور در سالهای ۱۲۸۲ و ۱۳۰۳ هجری بچاپ رسید .
- خلاصه بهستان خیال ترجمه^{*} اردو بوسیله^{*} عالم علی بنام زبده الخیال در شهر بهاگلپور بسال ۱۲۵۶ هـ صورت گرفت و در سال ۱۸۴۴ میلادی در ۴۱۰ صفحه طبع گردید .
- بوستان خیال اثر میر تقی خیال گجراتی ، مترجم اردو جلد اول :

- خواجه امان برادرزاده غالب دهلوی بسنل ۱۲۸۲ هـ
چاپ شد .
- بوستان خیال اثر میر تقی خیال گجراتی ، جلد دوم ، مترجم : خواجه
امان سال ترجمه : ۱۲۸۳ هجری نام ترجمه :
ریاض الابصار ، در سال ۱۲۸۴ هـ مطابق ۱۸۶۷ م
به چاپ رسید
- بوستان خیال اثر میر تقی خیال گجراتی ، جلد سوم ، مترجم : خواجه
امان . سال ترجمه : ۱۲۸۵ هجری نام ترجمه :
شمس الانوار ، در سال ۱۲۸۷ هـ مطابق ۱۸۷۱ میلادی
چاپ شد .
- بوستان خیال اثر میر تقی خیال گجراتی ، جلد چهارم ، مترجم :
خواجه امان ، سال ترجمه : ۱۲۹۱ هجری نسام
ترجمه : بدرآلایار ، در سال ۱۲۹۱ هجری طبع
گردید .
- بوستان خیال اثر میر تقی خیال گجراتی ، جلد پنجم ، مترجم :
خواجه امان ، سال ترجمه : ۱۲۹۲ هجری نام ترجمه
نجم الاسرار . در سال ۱۳۹۶ هجری مطابق ۱۸۷۹
بچاپ رسید .
- بوستان خیال اثر میر تقی خیال گجراتی ، جلد ششم ، مترجم خواجه
امان ، سال ترجمه : ۱۲۹۵ هجری نام ترجمه :
مصباح النهار ، در سال ۱۲۹۶ هجری طبع گردید .
- بوستان خیال اثر میر تقی خیال گجراتی ، جلد هفتم ، مترجم مقرب
حسین غنی ، سال ترجمه : ۱۳۰۰ هجری نام ترجمه
کاشف الاسرار . در سال ۱۳۰۳ هجری مطابق
۱۸۸۶ م انتشار یافت .
- بوستان خیال اثر میر تقی خیال گجراتی ، جلد هشتم ، مترجم :

قمرالدین راقم، سال ترجمه: ۱۳۰۱ هجری نام
ترجمه: مرآت الاضمار، در سال ۱۳۰۱ هـ مطابق
۱۸۸۳ م منتشر گردید.

بوستان خیال

اثر میر تقی خیال گجراتی، جلد نهم، مترجم: مقرب
حسین غنی، سال ترجمه: دهه اول قرن چهارم -
دهم هجری نام ترجمه: خاتمة الاسداری، در سال
۱۸۸۷ میلادی زینت طبع یافت.

بوستان خیال

اثر میر تقی خیال گجراتی، جلد اول، مترجم: محمد
عسکری چهوته آغا، سال ترجمه: او آخر قرن
سیزدهم هجری نام ترجمه: مهدی نامه، در سال
۱۲۹۹ هـ (۱۸۸۲ م) در مطبع نولکشور لکهنوجاپ
شد.

بوستان خیال

اثر میر تقی خیال گجراتی، جلد دوم، مترجم: محسن
علیخان آغا حجو هندی، سال ۱۸۹۰ میلادی در
مطبع نولکشور لکهنو انتشار یافت، نام ترجمه:
دومة الابصار

بوستان خیال

اثر میر تقی خیال گجراتی، جلد سوم، مترجم، محسن
علیخان آغا حجو، نام ترجمه: ضیاء الابصار به
تصحیح پیاری میرزا در دهه آخر قرن نوزدهم میلادی
بوسیله مطبع نولکشور لکهنو بچاپ رسید.

بوستان خیال

اثر میر تقی خیال گجراتی، جلد چهارم، بنام شمس -
النهار بوسیله محسن علیخان آغا حجو ترجمه و بوسیله
نولکشور لکهنو چاپ شد.

بوستان خیال

اثر میر تقی خیال گجراتی، جلد پنجم، مترجم:
محسن علی خان آغا حجو، نام ترجمه: مطلع الانوار
به تصحیح پیاری میرزا در دهه آخر قرن نوزدهم

- کاظم علی جوان به اردو ترجمه شد .
تاریخ کشمیر اثر محمد اعظم ، بوسيله مير اشرف علي از فارسی به اردو نقل گردید .
- تألیف سراج عقیف متوفی ۱۳۵۰ م ، مترجم : مولوی محمد فدا علی طالب ، ترجمه اردو بوسيله جامعه عثمانیه حیدر آباد دکن بچاپ رسید .
تاریخ فیروز شاهی ترجمه اردو بوسيله مظهر علیخان ولادهلوی در کلکته انجام پذیرفت .
- اثر عبداللہ بن فضل اللہ بوسيله آغا محمد باقر به اردو ترجمه و توسط شیخ مبارک علی تاجر کتب لاهور انتشار یافت .
تاریخ و صاف
- تألیف علی شیر قانع تنوی ، ترجمه اردو از اختر رضوی . از طرف آکادمی سند در کراچی بسال ۱۹۵۹ میلادی چاپ شد .
تحفة الکرام
- اثر خواجہ فریدالدین عطار (قسمت اول) شامل کتابی بنام انوار اولیاء (به اردو) تألیف رئیس جعفری بوسيله شیخ غلامعلی لاهور چاپ شد .
تذکره الاولیاء
- اثر خواجہ فریدالدین عطار ، مترجم : سید اعجاز احمد پسر شاه ظہیر احمد ظہیری بدایونی . نام ترجمه ظہیر الاصفیاء . بار سوم بوسيله مطبع اسلامیه لاهور بطبع رسید .
تذکره الاولیاء
- اثر خواجہ فریدالدین عطار ، مترجم : مولوی نذیر احمد سیماب قریشی ، در ۳۲۰ صفحہ بوسيله غلام علی تاجر کتب لاهور بسال ۱۳۵۵ھ بچاپ رسید .
تاریخ نادری
- جهانگشای نادری بوسيله سید حیدر بخش حیدری در سال ۱۸۰۹ م در کلکته به اردو ترجمه شد .

- توزک جهانگیری اثر نورالدین جهانگیری شاهنشاه تیموری هندوستان ترجمه اردو از سید مظهر علیخان ولادهلوی در ۱۸۰۵ م بعمل آمد .
- توزک جهانگیری اثر نورالدین جهانگیر ، ترجمه اردو بوسیله وحید سلیم انجام و توسط مجلس ترقی ادب لاهور انتشار یافته است .
- تاریخ علمای هند اثر مولوی رحمن علی ، ترجمه محمدایوب قادری چاپ شد .
- توزک تیموری بوسیله سیدابوالهاشم ندوی به اردو ترجمه شد و طبع گردید
- تذکره الواقات نگارنده فارسی جوهر آفتابچی .
- تفسیر حسینی اثر ملاحسین واعظ کاشفی ، مترجم : مولوی فخرالدین احمد قادری بوسیله مطبع نولکشور لکهنو چاپ شد . سال طبع : ۱۸۷۹ میلادی .
- تنبيه الغافلین تألیف مولانا شاه رفیع الدین دهلوی ، مترجم بینی ناراین جهان لاهوری ، نگارنده داستان اردو چار گلشن و دیوان جهان ، که بیشتر تذکره شعرای اردو است . سال ترجمه ۱۲۴۵ هـ نسخه خطی درموزه بریتانیای لندن بشماره ۳۱۶۴ - پ .
- تنبيه الغافلین تألیف مولانا شاه رفیع الدین دهلوی بوسیله حاجی سید عبدالله به اردو ترجمه و با اضافه آیات بخط عربی در بیست باب بطبع رسید .
- تنبيه الغافلین تألیف مولانا شاه رفیع دهلوی ، ترجمه اردو بسعی سید محمد طیب و امین الدین و محمد تقی در ۲۵ باب چاپ شد . چاپ دوم در مطبع دارالسلام دهلی

- در سال ۱۲۶۴هـ (۱۸۴۸م) صورت گرفت.
- تألیف شیخ محمد غوث گوالیاری که عربی بود و
 جواهرخمسه
 بعداً بفارسی ترجمه شد و سپس بوسیله میرزا محمد
 بیگک دهلوی به اردو نقل گردید ترجمه اردو توسط
 مطبع مجتبائی دهلوی بسال ۱۳۴۸هـ (۱۹۳۰ میلادی)
 بچاپ رسید .
- ترجمه مشهور از داستانی بفارسی (طبق نوشته بلوم
 چارگلشن
 هارت مدون فهرست نسخ خطی موزه بریتانیا چار
 گلشن به قصه شاه و درویش مربوط نیست) مترجم:
 پنی ناراین جهان . این ترجمه در سال ۱۸۱۱ م
 مطابق ۱۲۲۵هـ بفرمایش منشی امام بخش صورت
 گرفت .
- اثر نظامی عروضی سمرقندی ، بوسیله مترجمین
 چهارمقاله
 مؤسسه شیخ مبارک علی تاجرکتب لاهور ترجمه و
 انتشار یافت .
- منسوب به امیر خسرو دهلوی ، ترجمه اردو بوسیله
 چهار درویش
 میر محمد حسین عطاخان تحسین ، نام ترجمه :
 نو طرز مرصع .
- منسوب به امیر خسرو دهلوی ، بوسیله میرامن دهلوی
 چهار درویش
 بنام « باغ و بهار » به اردو ترجمه شد .
- اثر شرح و فرهنگ به اردو نوشته شد و
 حاجی بابا اصفهانی
 بوسیله شیخ مبارک علی تاجرکتب لاهور بچاپ رسید .
- (در عروض و قوافی) اثر به اردو ترجمه
 حدایق البلاغه
 و بوسیله مطبع نولکشور تاجرکتب لکهنو بچاپ
 رسید .

- حديقة الاخلاق «می‌باید شنید» فارسی به اردو ترجمه و بوسیله^{*} مطبع نولکشور لکهنو انتشار یافت .
- حکیم نباتات ترجمه^{*} اردو از امتیاز حسین رام پوری بوسیله^{*} شیخ مبارک علی تاجر کتب لاهور طبع گردید .
- حدایق العشاق اثر مذهبی بفارسی، ترجمه^{*} اردو، بوسیله^{*} میرزا رجب علی بیگ سرور متوفی ۱۸۶۷ م بنام «گلزار سرور» صورت گرفت . (طبق بیان تاریخ نظم و نثر اردو صفحه ۲۲۵)
- خلاصة التواریخ تألیف منشی سجن رای پتایوی، باب اول بنام «آرایش محفل» بوسیله^{*} میر شیر علی افسوس سال ۱۸۰۹ میلادی به اردو ترجمه شد و چندین بار بچاپ رسید.
- خلاصة التواریخ اثر منشی سجن رای، بار دوم بوسیله^{*} پروفیسور ناظر حسن زیدی به اردو ترجمه شد و توسط مرکزی اردو بور دلاهور در سال ۱۹۶۹ میلادی در ۶۹۰ صفحه منتشر گردید .
- خلاصة الفوائد اثر فارسی، بوسیله^{*} محمد بشیر اختر به اردو ترجمه شد و بچاپ رسید.
- خیر المجالس ترجمه^{*} اردو بنام سیر المجالس چاپ شد .
- دیوان حافظ شیرازی شرح و ترجمه به اردو توسط میر ولی الله بنام لسان الغیب در ۴ جلد بوسیله^{*} شیخ مبارک علی لاهور چاپ شد .
- دیوان حافظ شیرازی شرح دیوان بنام شرح یوسفی بوسیله^{*} مطبع نولکشور طبع گردید .
- غزلیات حافظ شیرازی (انتخاب غزلیات حافظ) شرح و ترجمه بوسیله^{*} آغا

- محمد باقر بوسيله^{*} شيخ مبارك علي تاجر كتب لاهور
چاپ شد .
- دره نادره
تأليف ميرزا مهدي خان استرآبادي، ترجمه و شرح
به اردو از سيد اولاد حسين شادان بلگرامي، بوسيله^{*}
شيخ مبارك علي تاجر كتب لاهور چاپ شد .
- رباعيات بابا ظاهر
ترجمه و شرح به اردو بوسيله^{*} دكتور و جاهد حسين
عندليب شاداني صورت گرفت و بوسيله^{*} شيخ مبارك
علي تاجر كتب لاهور طبع گرديد .
- رباعيات خيام
بوسيله^{*} شيخ مبارك علي تاجر كتب لاهور طبع گرديد .
(ترجمه و شرح بار دو) .
- رسائل طغرا
اثر ملا طغرا، ترجمه بسعي مولوي نصير الدين بعمل
آمد در ۱۷۲ صفحه توسط شيخ مبارك علي تاجر
كتب لاهور انتشار يافت .
- رقعات عالمگير
بوسيله^{*} مولوي خوشي محمد بنام سراج منير به اردو
ترجمه شد و توسط شيخ مبارك علي تاجر كتب لاهور
منتشر گرديد .
- رساله^{*} حقايق
از كتابي بفارسي در وحدت الوجود به اردو ترجمه
شد، مترجم: حضرت شاه مير، سال ترجمه: ۱۱۹۷ هـ .
- روضه الشهداء
اثر ملاحسين واعظ كاشفي، بوسيله^{*} حيدر بخش
حيدري در كلكته بسال ۱۸۱۲ م بنام «گل مغفرت»
به اردو ترجمه شد اسم ديگر آن «ده مجلس» است
(تاريخ اردو صفحه ۲۶۶) .
- روضه الشهداء
اثر ملاحسين واعظ كاشفي، بنام گلشن شهيدان به اردو
ترجمه شد .
- سكندر نامه
اثر نظامي گنجوي، ترجمه و شرح بسعي محمد نصير

- بعمل آمد و بوسیله^۱ مطبع^۲ نولکشور لکهنوا انتشار یافت.
- اثر نظامی گنجوی، ترجمه^۳ اردو بنام «ریاض عقیق» صورت گرفت و بوسیله^۴ مطبع^۵ نولکشور لکهنوا به چاپ رسید.
- سفرنامه^۶ حکیم ناصر خسرو
سعدت نامه
- بوسیله^۷ عبدالرزاق به اردو ترجمه و در سال ۱۹۴۱ میلادی بطبع رسید.
- اثر حکیم ناصر خسرو، مترجم: الواعظ نصیر الدین، نام ترجمه: شرافت نامه (جزء اول).
- سیاست نامه
- اثر نظام الملک طوسی، مترجم: محمد منور ام. ای. چاپ شده است.
- سیاست نامه
- اثر خواجه نظام الملک طوسی، مترجم: شاه حسن عطا چاپ شده است.
- ترجمه و شرح و فرهنگ در دو جلد بوسیله^۸ سید اولاد حسین شادان بلگرامی صورت گرفت و توسط شیخ مبارک علی تاجر کتب لاهور انتشار یافت.
- بیگ
- به اردو ترجمه و بوسیله^۹ شمس المطابع چاپ شد.
- سیر العارفين
- اثر داراشکوه پسر شاه جهان، مترجم: محمد وارث کامل، در لاهور چاپ شد.
- سفینه الاولیاء
- اثر داراشکوه پسر شاه جهان، ترجمه^{۱۰} اردواز محمد علی لطفی، در سال ۱۹۵۹ میلادی در کراچی چاپ شد.
- سیر المتأخرین
- تألیف نواب میر غلام حسین، ترجمه^{۱۱} اردو در دو جلد بوسیله^{۱۲} مطبع^{۱۳} نولکشور انتشار یافت. نام ترجمه: مرآة السلاطین.
- سیر المتأخرین
- تألیف نواب میر غلام حسین، ترجمه^{۱۴} انتخاب آن

- بوسیله محمود شادانی و مظهر جلیل بعمل آمد و توسط مبارك علی در لاهور چاپ شد.
- شاهنامه فردوسی
- ترجمه اردو از شمشیرخانی (خلاصه‌ای از شاهنامه فردوسی) بامرواجد علیشاه، پادشاه لکهنوتو بنام سرور سلطانی توسط میرزا رجب علی بیگ سرور در سال ۱۸۴۷ میلادی انجام گرفت.
- طبقات ناصری
- اثر منہاج سراج، مترجم: مولانا غلام رسول مهر، بوسیله مرکزی اردو بورڈ لاهور بچاپ رسید.
- طوطی نامه
- اثر سید محمد قادری که از سانسکریت بفارسی ترجمه کرده بود. مترجم اردو: سید حیدر بخش حیدری (متوفی ۱۸۲۳ م) در سال ۱۸۰۱ م به اردو ترجمه شد و بسال ۱۸۰۳ م بچاپ رسید. اسم ترجمه اردو: طوطا کھانی.
- طوطی نامه
- از سانسکریت بفارسی از سید محمد قادری ترجمه به اردو از طرف اداره ادبیات اردو حیدرآباد دکن در سال ۱۲۲۰ هجری بعمل آمد.
- طوطی نامه
- اثر فارسی از سید محمد قادری، مترجم اردو: انبا پرشا درسا، سال ترجمه: ۱۲۶۲ هـ مطابق ۱۸۴۵ میلادی. نام ترجمه: حکایات سخن سنج.
- غزالی نامه
- اثر جلال همائی، ترجمه اردو از رئیس احمد جعفر بوسیله شیخ غلام علی تاجر کتب لاهور بطبع رسید.
- غیاث اللغات
- تألیف غیاث الدین، نام ترجمه اردو: نصرت اللغات. بوسیله مطبع نولکشور بچاپ رسید.
- غزلیات نظیری
- اثر محمد حسین نظیری نیشابوری. ترجمه و شرح اردو تا حرف را بنام «نفحات عبیری» در دو جلد توسط مکتبه الهیه دهلی بسال ۱۹۴۵ چاپ شد.

- غزلیات نظیری اثر محمد حسین نظیری نیشابوری ترجمه و شرح غزلیات (ردیف الف) بوسیله پروفیسور محبوب علی و مولوی مرتضی حسین فاضل صورت‌گرفت و توسط شیخ مبارک علی تاجر کتب لاهور طبع گردید، بسال ۱۹۶۴ م.
- غزلیات نظیری اثر محمد حسین نظیری نیشابوری. ترجمه غزلیات (ردیف میم) بوسیله آغا محمد باقر بعمل آمد و توسط شیخ مبارک علی تاجر کتب لاهور بچاپ رسید.
- فتاوی عالمگیری اثر عده‌ای از علمای زمان اورنگ زیب متوفی ۱۷۰۷ میلادی. بوسیله مترجمین مطبع نولکشور لکهنو به اردو ترجمه و چاپ شد.
- قصه مهر و ماه داستانی بفارسی بهمین اسم. بوسیله سید حیدر بخش حیدری بسال ۱۷۹۹ م ۱۲۱۴ هـ بار دو ترجمه شد ولی این ترجمه بعداً گم شد والان در دست نیست.
- قصه کامروپ و کام‌لنا سید حسن علیخان از فارسی بار دو برگرداند. سال ترجمه: ۱۲۴۸ هـ نام ترجمه: مرغوب الطبع. نسخه خطی این ترجمه منثور در اداره ادبیات اردو در پاکستان نگهداری میشود.
- کشف المحجوب اثر علی هجویری معرف به داتا گنج لاهوری. نام ترجمه: ظهیر المطلب. بوسیله حاجی چراغ الدین تاجر کتب لاهور انتشار یافت.
- کشف المحجوب اثر علی هجویری معروف به داتا گنج بخش لاهوری بوسیله نشتر جالندهری بار دو ترجمه شد و بچاپ رسید.

- کشف المحجوب اثر علی هجویری معروف به داتا گنج بخش لاهوری توسط فیروز الدین باردو نقل و بوسیله وی در لاهور منتشر گردید .
- کشف المحجوب اثر علی هجویری معروف به داتا گنج بخش لاهور بوسیله عبدالرحمن طارق باردو ترجمه شد و انتشار یافت .
- کشف المحجوب اثر علی هجویری معروف به داتا گنج بخش لاهوری توسط مولوی محمد حسین مناظر باردو ترجمه شد و بچاپ رسید .
- کشف المحجوب ترجمه اردو از «می باید شنید» بوسیله مطبع نول کشور لکهنو بچاپ رسید .
- کشف الاسرار ترجمه اردو «می باید شنید» توسط مطبع نول کشور لکهنو چاپ رسید
- کلیله و دمنه (بگفته گارسان دتاسی) ترجمه نامکملی مشتمل بر ۲۰۵ صفحه، در سال ۱۲۱۱ هـ ۱۷۹۶ میلادی از آن بعمل آمد .
- کلیله و دمنه ترجمه « عیار دانش » تلخیص انوار سهیلی تألیف ابوالفضل علامی . مترجم اردو : شیخ حفیظ الدین احمد در سال ۱۸۰۳ م در بنگال باردو ترجمه و در سال ۱۸۶۱ م در کلکته بچاپ رسید .
- کلیله و دمنه دکنی انوار سهیلی از منشی محمد ابراهیم بیجاپوری که بسال ۱۸۲۲ میلادی باردو ترجمه شد .
- کلیله و دمنه ترجمه انوار سهیلی بنام بستان حکمت . مترجم اردو نواب فقیر محمد خان گویا لکهنوی شاگرد ناسخ بسال ۱۸۳۶ میلادی توسط مطبع نول کشور بچاپ رسید .
- کلیله و دمنه منتخبات انوار سهیلی . در یک صفحه متن فارسی

- و در صفحه مقابل ترجمه آن بار دو. سال ۱۸۳۶ م انتشار یافت.
- کلیله و دمه ترجمه مختصر انوار سهیلی بوسیله نواب عمر- علیخان وحشی شاگرد مومن بنام ستاره هندیا ضیای حکمت انجام یافت و بسال ۱۸۷۲ م چاپ شد.
- کیمیای سعادت اثر امام غزالی. مترجم اردو: نایب حسین نقوی. بوسیله شیخ غلام علی تاجر کتب لاهور چاپ شد.
- کیمیای سعادت اثر امام غزالی. بوسیله پروفیسور ملک عنایت‌الله بار دو ترجمه شد.
- کیمیای سعادت اثر ابوالحامد امام غزالی. بنام اکسیر هدایت بار دو ترجمه شد.
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. دو ترجمه بار دو دردکن بعمل آمد و نسخ خطی آنها در کتابخانه دیوان هند موجود است.
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. ترجمه‌ای از باب اول تا باب هفتم، حکایت یازدهم. مترجم نامعلوم. نسخه خطی در موزه بریتانیا (لندن) موجود است.
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. مترجم اردو: میر شیر علی افسوس پسر مظفر علی خان. سال ترجمه ۱۲۱۴ هـ مطابق ۱۸۰۸ میلادی. نام ترجمه: باغ اردو.
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. ترجمه‌ای بار دو زیر نظر موتی لعل در سال ۱۸۴۷ میلادی در دهلی انتشار یافت. مترجم نامعلوم.
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. ترجمه اردو با متن فارسی (ترجمه زیر سطور) در سال ۱۸۵۱ میلادی در لاهور بچاپ رسید. مترجم نامعلوم.

- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. ترجمه ای بنام گلستان هندی در سال ۱۸۵۱ میلادی در شهر بمبئی منتشر گردید.
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. متن فارسی با ترجمه اردو در کلکته در سال ۱۲۷۲ هـ مطابق با ۱۸۵۷ میلادی بچاپ رسید. مترجم: محمد اسمعیل.
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. ترجمه اردو با متن فارسی (ترجمه بین السطور) که در حاشیه شرح گلستان را نیز بارود دارد. از کانپور بسال ۱۲۸۴ هـ - ۱۸۶۷ م چاپ شد.
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. ترجمه اردواز قمرالدین نام ترجمه «گلستان اردو» در سال ۱۸۵۵ میلادی در لاهور بچاپ رسید. (مع متن گلستان).
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. ترجمه اردواز محمد وجه الله خان مراد آبادی نام ترجمه: نگهت گلستان سال ترجمه: ۱۸۷۶ میلادی. (ترجمه باب هفتم و هشتم).
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. شرح و ترجمه بارود بوسیله رزاق بخش بعمل آمد. نام ترجمه: گلدسنه جنان در سال ۱۸۸۲ میلادی در لکهنو چاپ شد.
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. بوسیله مولوی فیروزالدین بارود ترجمه و در سال ۱۹۱۵ م توسط مؤسسه چاپ کتاب فیروز پسران، لاهور بچاپ رسید.
- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی. ترجمه و شرح بارود با اهتمام حاجی محمد شفیع صورت گرفت و بوسیله مطبع مجیدی کانپور انتشار یافت.

- گلستان سعدی اثر شیخ سعدی شیرازی . نسخه^{*} خطی ترجمه شامل متن فارسی (ترجمه باردوی قدیم) نوشته ۱۱۸۸ هـ در کتابخانه اسلامی^{*} کالج پیشاور (شماره^{*} فهرست کتابخانه ۱۹۶۰) نگهداری میشود .
- گلستان سعدی ترجمه و شرح گلستان سعدی شیرازی بنام ریاض رضوان بعمل آمده و بوسیله مطبع نولکشور لکھتو چاپ شده، مترجم: مولوی محمد ابوالحسن. سال چاپ ۱۸۸۶ میلادی .
- گل صنوبر داستان گل صنوبر فارسی بوسیله باسطخان باسط در کلکته در سال ۱۸۰۳ میلادی با اسم « گلشن هند» باردو برگردانده شد .
- گلزار ابراهیم تذکره بقاری، مولفه^{*} ابراهیم خان بوسیله میرزا - علی، متخلص به لطف در سال ۱۷۸۴ میلادی باردو ترجمه شد .
- گلشن راز اثر محمود شبستری. ترجمه^{*} اردو بوسیله محمد - نذیر صدیقی فیض آبادی صورت گرفت و بنام مشهد ناز در سال ۱۳۴۴ هـ مطابق ۱۹۲۶ م انتشار یافت .
- لطائف و ظرایف ترجمه^{*} اردو بوسیله مظهر علیخان ولاصفهانی در کلکته صورت گرفت .
- مآثر الامرا اثر صمصام الدوله شاهنواز خان . ترجمه^{*} اردواز محمد ایوب قادری. در دو جلد توسط مجلس ترقی اردو لاهور بسال ۱۹۶۸ میلادی منتشر گردید .
- مآثر عالمگیری نوشته^{*} محمد ساقی بوسیله مولوی محمد فدا علی طالب باردو ترجمه شد و چاپ گردید .

- محبوب القلوب ترجمه اردو از محمد علی حاجز که در زمان فتوحات رکن اورنگک زیبازنده بود : نام ترجمه : قصه فیروز شاه .
- مثنوی مولانای روم اثر جلال الدین بلخی . شرح اردو در ۱۷ جلد توسط مولوی محمد نذیر عرشی نوشته شد و بوسیله غلام علی و پسران لاهور انتشار یافت .
- مثنوی مولانای روم شرح مثنوی (دفتر اول) بکوشش عبدالعزیز ام ای نوشته شد .
- مثنوی مولانای روم شرح مثنوی (دفتر چهارم) از مولانا تهانوی . بنام کلید مثنوی چاپ شد .
- مثنوی نل و دمن ترجمه فارسی از سانسکریت بوسیله فیاضی ترجمه منثور باردو توسط شیخ الهی بخش شوق در سال ۱۲۱۷ هـ برابر ۱۸۰۲ میلادی صورت گرفت حضرت شیخ احمد فاروقی سرهندی مع شرح حال مختصر صاحب مکتوبات (در سه جلد) - بوسیله الله والی کی دکان لاهور بچاپ اسید .
- معرفت السلوک کتابی بفارسی بهمین اسم اثر شیخ محمود . بوسیله شاه ولی الله قادری پسر اکبر شاه رجب الله قادری بسال ۱۱۰۰ هـ باردو ترجمه شد . نسخه خطی در کتابخانه آصفیه دکن موجود است (دکن مین اردو ص ۲۸۷) .
- ملفوظات و حالات شاه فخر دهلوی منتخب التواریخ تألیف عبدالقادر بدایونی ترجمه اردو از محمود احمد فاروقی در ۷۸۰ صفحه بوسیله مطبع نولکشور

انتشار یافت .

- منتخب التواریخ
تألیف عبدالقادر بدایونی ترجمہ اردو بوسیله مولوی
احتشام الدین صورت گرفت . در لاهور بسال ۱۳۸۲ھ
مطابق ۱۹۶۲ میلادی چاپ شد .
- مثنوی میرحسن
ترجمہ "مثنوی آن بنام نثری نظیر بوسیله میر بہادر
علی حسینی بعمل آمد و در سال ۱۸۰۲م چاپ شد .
نام حق
مثنوی بہمین اسم بار دو ترجمہ شدہ در ۳۲ صفحہ
بوسیله مطبع دین محمدی لاهور چاپ شد .
- نافع المسلمین
نشاط العشق
ترجمہ اردو از انیس الواعظین بطبع رسید .
اثر شیخ عبدالقادر گیلانی بفارسی . بوسیله سید عبدالہ
حسینی نبیرہ "خواجہ گیسو دراز بار دوی دکنی -
ترجمہ شد .
- نشان حیدری
تألیف سید میر حسین کرمانی مترجم اردو : محمود
احمد فاروقی .
- نفعات الانس
وزیر خان لنکران
اثر مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی . مترجم اردو
مولانا حافظ سید احمد حشپتی .
بار دو ترجمہ شد و بوسیله شیخ مبارک علی لاهور منتشر
گردید .
- وکلائی مرافعہ
ترجمہ اردو بوسیله سید اولاد حسین شادان بلگرامی
صورت گرفت و توسط شیخ مبارک علی تاجر کتب
لاہور بچاپ رسید .
- وقایع عالمگیری
تألیف عاقل خان رازی . ترجمہ "اردو توسط سید
محمد محمود شادانی بعمل آمد و بوسیله شیخ
مبارک علی تاجر کتب لاهور چاپ شد .
اثر گلبدن بیگم ، بار دو ترجمہ شد .
- ہمایون نامہ

هدایت الطالبین

هفت گلشن

اثر خواجه شاه ابوسعید ، بار دو ترجمه شد .
مصنفه ناصر علیخان بلگرامی . ترجمه اردو توسط
مظهر علیخان ولا ، در سال ۱۸۰۲ م در کلکته صورت
گرفت .